

KOTIMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA GRANSKNING AV INHEMSK LITTERATUR

GÖRAN von BONSDORFF: *Världspolitik i teknikens tidsålder*. Ekenäs Tryckeri Aktiebolag. Ekenäs 1961. 352 sivua.

Kansainvälistä politiikkaa koskeva kotimainen kirjallisuus on tunnetusti ollut sangen suppea. Jos jätetään huomioonottamatta vain tapahtumia kuvaavat journalistiset ja muistelmateokset sekä poliittisia päämääriä palvelevat kirjat, ei toisen maailmansodan jälkeen ole ilmestynyt suomenkielellä kuin yksi maininnan arvoinen perusteos, nimittäin dosentti Killisen kaksiosainen *Kansainvälinen politiikka* (1958—1959). Sitä ilahduttavampaa on todeta, että alan kirjallisuus on karttunut tänä kesänä julkisuuteen tulleella apulaisprofessori Göran von Bonsdorffin teoksella *Världspolitik i teknikens tidsålder*.

Ilmeistä on, että tieteellisten teosten kirjoittaminen ja julkaiseminen liittyvät läheisesti sosiaalisiin tarpeisiin. Kansainvälisestä politiikasta ei Suomessa paljonkaan kirjoitettu ennen kuin tuo ala muodostui kansallemme konkreettisella tavalla merkitseväksi. Jotta perusta olisi tullut lujaksi, oli aluksi tarpeellista kirjoittaa kansainvälistä politiikkaa kuvaava yleisteos, oppikirja, minkä työn dosentti Killinen suoritti. Seuraavassa vaiheessa voidaan jo pyrkiä selittämään kansainvälistä politiikkaa, luomaan sitä koskevia kausaaliteorioita. Tähän vaiheeseen kuuluu epäilemättä nyt tarkasteltavana oleva von Bonsdorffin teos.

Kirjassa noudatettu tarkasteluperspektiivi käy ilmi teoksen jäsentelystä. Se jakautuu kahteen pääosaan, joista ensimmäinen esittelee nykyiseen maailmantilanteeseen vaikuttavia poliittisia tekijöitä ja toinen tutkii menetelmiä, joiden avulla pysyvään rauhan-tilaan voitaisiin päästä. Vaikka poliittisia tekijöitä tarkastellaankin monipuolisesti, von Bonsdorff selittää maailmanpolitiikkaa pääasiassa yhden merkityksellisen muuttujan, tekniikan avulla. Tekniikan edistyminen antaa perustan yhteiskunnallisen kehityksen ymmärtämiselle kaikkialla maailmassa ja kaikissa yhteiskunnissa. Samoin voidaan teknillisen kehityksen nojalla antaa kansainvälisen politiikan nykyistä luonnetta koskeva selitys. von Bonsdorffin teoksen ensimmäisen osan sisältö jo osoittaa, kuinka tekniikka kytkeytyy politiikkaan. Aluksi siinä käsitellään yhteiskunnallista kehitystä tekniikan vaikutuksen alaisena, jolloin tutkitaan mm. siirtyminen agrarisesta yhteiskunnasta teolliseen, kehityksen ja vallankumousten välinen suhde sekä teollistuneiden yhteiskuntien poliittiset järjestelmät. Sitten selvitetään tekniikan maailmanpoliittisia seuraamuksia, jotka ilmenevät mm. yleisessä pyrkimyksessä yhtenäisyyteen sekä valtioiden keskinäisissä suhteissa, eritoten teollistuneiden ja alikehittyneiden maiden välisissä suhteissa. Lopuksi otetaan esille tekniikan vaikutus sodankäyntiin sekä sodankäynnin merkitys kansainvälisessä politiikassa. Tärkeä on ero, joka tehdään toisaalta esittämällä sota ulkopoliitiikan keinona ja toisaalta toteamalla sodan aina aiheuttavan vaikutuksia, joihin alunperin ei olla lainkaan pyritty.

Tarkastellessaan kirjansa toisessa osassa pysyvän rauhan saavuttamiseen tähtäviä menetelmiä von Bonsdorff kiinnittää huomionsa erityisesti kansainväliseen järjestäytymiseen. Aluksi hän tarkastelee valtioiden yhteistoiminnan perusteita sekä tekniikan, Kansainliiton että Yhdistyneiden Kansakuntien kannalta. Sitten luodaan katsaus sotaan suhtautumiseen Kansainliitossa ja Yhdistyneissä Kansakunnissa. Erityisen keskeisen aseman teoksessa ovat saaneet pyrkimykset kansainvälisen poliisivoiman luomiseksi. Kirjoittaja on tutkinut huolella kaikki Yhdistyneiden Kansakuntien tässä suhteessa hankkimat kokemukset. Samoin on selvitetty perusteellisesti aseistariisuntakysymyksen tähänastiset vaiheet sekä arvioitu riitojen rauhanomaisen ratkaisun mahdollisuuksia.

Teoksen lopussa on katsaus, johon tiivistetyllä tavalla on koottu yhdistelmä pysyvään maailmanrauhaan johtavista kehitysvirtauksista. Näiden — ja samalla koko teoksen — selventämiseksi on lopuksi esitetty kaavio, jossa maailmanpolitiikan kehityslinjoja on kuvattu kuuden eri ulottuvuuden kannalta. Tämä kaavio ansaitsee tulla nytkin esitetyksi.

Vaihe	Politiikan luonne	Taloudellinen perusta	Sodan luonne	Kansainvälisen kanssakäymisen päämuoto	Yleisin järjestäytymisperiaate	Alueellisen kanssakäymisen pääperiaate
I	Dynastinen	Autarkia	Valloitus-sota	Tilapäinen edustus	Vanha universalismi	Hegemonia
II (1648— 1914)	Kansallinen	Taloudellinen riippuvuus	Teknillinen sota	Diplomatia	Suvereniteetti	Tasapaino
III	Universaalinen	Tasa-arvoisuus ja tasoitaminen	Pysyvä rauha. Poliisitoimenpiteet	Kansainväliset järjestöt	Teknillinen universalismi	Yhteistyö

Nykyisin elämme siirtymävaihetta toisesta jaksosta kolmanteen.

Mainitsin aluksi, että von Bonsdorffin teos on luettava niiden teosten joukkoon, jotka pyrkivät antamaan kausaaliselityksen maailmanpolitiikasta. Tällainen selitysyriityshän voidaan antaa luonnollisesti monella eri tasolla ja useista erilaisista näkökulmista. Tiivistetysti koetan luonnehtia von Bonsdorffin käsityskantaa seuraavasti. Tekniikan edistyminen

muuttaa yhteiskunnat agraarisista teollisiksi. Tämä on tapahtunut ja tapahtuu erilaisessa rytmissä eri puolilla maailmaa, mikä on johtanut jyrkkien sosiaalisten ja poliittisten ristiriitojen syntyyn eri yhteiskuntien välillä (ja tietysti niiden sisälläkin). Poliittiset ristiriidat aiheutuvat mm. siitä, että kussakin maassa on se poliittinen järjestelmä tullut valitseväksi, jota modernisoitumista ajava yhteiskuntaryhmä on edustanut. Samalla kun nykyaikainen tekniikka edistymisensä alkuvaiheissa loi kansainvälispoliittisille kriiseille hyvät edellytykset aiheuttamalla jyrkkiä epätasaisuuksia yhteiskunnallisessa kehityksessä, se on myöhemmin — nimenomaan tällä vuosisadalla — aikaansaanut yhä kiihtyvämpänä havaittavan yleismaailmallisen yhtenäistymisprosessin. Liikenne- ja tiedotusyhteyksien kannalta koko maapallo on pienentynyt ja teknillinen, moderni elämäntapa on yhä laajemmin kaikkialla hyväksytty. Tämä on johtanut toisaalta aikaisemmin riippuvaisuussuhteessa olleiden maiden vapautumiseen ja toisaalta valtioiden keskinäisen tasa-arvoisuuden lisääntymiseen. Samalla kansainvälisten järjestöjen merkitys on lisääntymistään lisääntynyt. Sota, jonka puhkeaminen tekniikan edistymisen ansiosta asettaisi nykyään koko ihmiskunnan olemassaolon vaakalaudalle, on menettänyt merkityksensä ulkopoliittikan välikappaleena. Sodan tilalle on syntymässä pysyvä rauha, jossa vain Yhdistyneiden Kansakuntien poliisitoimenpiteet edustavat väkivallankäyttöä.

Von Bonsdorffin teos luo jäntevän kokonaiskuvan maailmanpolitiikasta. Se on poliittisessa mielessä objektiivinen. Tasapuolisesti kirjoittaja kohdistaa arvostelunsa — oman lisäselityksensä mukaiseen — itäblokin maiden aggressiivisuuteen esimerkiksi Korean kriisin yhteydessä ja alueittensa laajentamisessa sekä länsivaltojen jyrkkään ja ajastaan jälkeenjääneeseen kolonialismiin. On kuitenkin yksi ongelma, jonka suhteen von Bonsdorff ei säilytä objektiivisuutta, ja tämä ongelma on kysymys maailmanrauhasta.

Jo teoksensa motossa ja johdannossa hän tekee selväksi, että hänen tarkasteluperspektiivinsä on applikaatiivinen, soveltava. Hänen tutkimuksensa tähtää tieteelliseltä pohjalta keinojen löytämiseen maailmanrauhan saavuttamiseksi. Ja tämä tarkasteluperspektiivi on luonnollisesti politiikan tutkimuksenkin kannalta täysin hyväksyttävä, mikäli tieteellinen kritiikki säilytetään itse tutkimustyön kaikissa vaiheissa yhtä terävänä kuin teoreettisessakin tieteellisessä tutkimuksessa. Mielestäni kirjoittaja on onnistunut hyvin tässä suhteessa.

Se, että tekijä on valinnut juuri edellä mainitun tarkasteluperspektiivin johtaa väistämättömästi kuitenkin eräisiin — tosin sängen vähäisiin — rajoituksiin aiheen käsittelyssä. Yleisen rauhantilan saavuttamisen keinojen tutkiminen ja tämänkin suorittaminen nimenomaan kansainvälisten järjestöjen mahdollisuuksien kannalta jättää luonnollisesti vähemmälle huomiolle esimerkiksi sen, muodostaako Yhdistyneet Kansakunnat reaalisesti katsoen tehokkaimman kanavan rauhanpyrkimysten toteuttamiseksi. Onhan ajateltavissa, että maapalloa kyllä hallitaan tulevaisuudessa yhdestä keskuksesta käsin — mihin tekniikka jo nyt tarjoaa oivat mahdollisuudet — mutta tämä keskus ei olekaan mikään valtioiden yhteenliittymä vaan yksinkertaisesti koko maapallon herruuden saavuttanut suurvalta. Mielestäni tämän vaihtoehdon puolesta — ikäänkuin YK:ta vastaan — puhuvat monet nykyisen maailmantilanteen piirteet. Yleiselle rauhantilalle lienee ratkaisevaa, jollei yllättävää mielenmuutosta synny ihmiskunnassa, se, montako vallankeskusta on olemassa. Jos näitä tosiasioita on vain yksi, olipa tämä sitten jokin valtio tai kansainvälinen järjestö, rauhantila kyllä todennäköisesti säilyy, sillä aseiden käyttö on vallanpitäjien monopolina.

Edellä esitetty kansainvälisten järjestöjen merkitystä koskeva huomautus liittyy läheisesti erääseen toiseen ongelmaan. von Bonsdorff korostaa teoksessaan viime aikoina havaittavissa ollutta kansallista vapautumista ja itsenäisten pikkuvaltioiden lukumäärän ja merkityksen nousua. Tämän hän katsoo osoittavan valtioiden tasa-arvoisuuden lisää-

tymistä. Käsitykseni mukaan kirjoittajan johtopäätelmä on kuitenkin sangen rohkea. Vaikka itsenäisten valtioiden lukumäärä onkin noussut ja monien riippuvaisuussuhteissa olleiden kansakuntien itsenäinen toimintakyky lisääntynyt, niiden tosiasiallinen poliittinen riippuvaisuus suurvalloista on edelleen merkittävä ja kasvanee vielä tulevaisuudessa. Tämän riippuvaisuuden eräänä osoituksena on sekin, että »sitoutumattomat» valtiot »sitoutuvat» puolueettomiin kuuluviksi.

Nämä esittämäni huomautukset eivät kuitenkaan voi vähentää von Bonsdorffin teoksen kieltämätöntä tieteellistä arvoa. Asettamansa päämäärän kannalta kirjoittaja on käsitellyt aihettaan perusteellisesti ja tasapuolisesti. Teoksen sisältö osoittaa tekijänsä suuren oppineisuuden ja rauhallinen, johdonmukainen kirjoitustapa tekee runsaan asiamääränkin lukijalle helposti sulatettavaksi. Mielestäni apulaisprofessori von Bonsdorffin *Världspolitik i teknikens tidsålder* on merkittävä lisä suppeaan kansainvälistä politiikkaa käsittelevään kirjallisuuteemme. Sen julkaiseminen suomenkielellä olisi erittäin toivottavaa.

Risto Hyvärinen